כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת במדבר ■ כ"ו אייר ה'תש"פ ■ 20.05.2020 ■ גליון מס' 583

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

לקוראי בסוד שיח היקרים, בשבועות הקרובים פינת השו"ת תעסוק בענייני תקנת קריאת התורה. התחלתי לדון בעניינים אלו בעקבות שאלת השלמת הפרשיות אשר רבים שואלים בימים אלו, עקב סגירת בתי הכנסיות בגין נגיף הקורונה.

אך מאחר והתשובה ארוכה מאוד, חילקתי אותה לפרקים שונים, ובעז"ה בשבועות הקרובים יתפרסם בכל שבוע פרק אחד מתשובה זו.

המעוניין לקבל את התשובה במלואה בקובץ אחד ישלח בקשה לכתובת המייל שלי:

shyogel@gmail.com

כמו כן אשמח לקבל לכתובת זו - הערות, הארות, השגות והשלמות.

בברכת התורה,

שבתי יגל

בגדר חיוב קריאת התורה והשלמת פרשת השבוע

שאלה: לאחר תקופה שהנחיות משרד הבריאות לא אפשרו להתקבץ לתפילה בבית הכנסת, כעת נראה כי בקרוב נזכה לחזור אל בתי הכנסת.

ברצוננו לשאול האם עלינו להשלים את הפרשיות שהחסרנו בשבתות הקודמות? ואם כן, היאך לעשות זאת?

תשובה: מאחר וכדי לענות על שאלה זו יש לעמוד על שורשי הדינים והגדרים בתקנת קריאת התורה, אברר אי"ה את שורש התקנה של חובת הקריאה בתורה והזמנים הראויים לכך, ולאחר מכן אבוא לברר אי"ה את חובת השלמת הפרשיות.

פרק א' - שורש תקנת קריאת התורה

הנה בגמרא במסכת בבא קמא[א] מבואר שתקנת קריאת התורה בשבת קודש בבוקר היא כל כולה תקנה של משה רבינו, הן עצם חובת הקריאה והן מניין העולים[ב], עוד מבואר שם שתקנת קריאת התורה במנחה בשבת היא כל כולה תקנה של עזרא הסופר, אך תקנת קריאת התורה בימים שני וחמישי, היא שילוב של תקנות משה רבינו ועזרא הסופר וכדלהלן.

משה רבינו[ג] תיקן את עצם חיוב קריאת התורה בימים שני וחמישי (ביחד עם תקנת הקריאה של שבת קודש בבוקר), וזאת כדי שעם ישראל לא יהיו ג' ימים ללא תורה[ד], ועזרא הסופר הוסיף על תקנה זו של ימים שני וחמישי[ה] שבכל קריאה יקראו לפחות עשרה פסוקים[ו] וכן את מניין העולים[ז].

ועיין עוד בהערה באשר לקריאות התורה שיש בתעניות וקריאת ד' פרשיות[ח], ובאשר לקריאת התורה של המועדים וראשי חדשים - יתבאר לקמן אי"ה.

הטעם שעזרא הסופר חידש את קריאת התורה בשבת במנחה היא משום 'יושבי קרנות' - יושבי חנויות שכל ימות החול עוסקים בסחורה ולא קוראים בימים שני וחמישי, ולכן עבורם הוסיפו קריאה נוספת ביום השבת[ט].

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

לקח סיפורי המדבר
פרשיות התורה יש בהן מצוות ויש בהן סיפורים, המצוות הן נצחיות ונכתבו לדורות, אך על הסיפורים שבפרשיות התורה יש לשאול...
המשך בעמ' 4

פדיון הבכורות
לאחר תחילת העבודה במשכן ומניין בני ישראל שנותרו אחרי חטא העגל מבקש הקב"ה ממשה שימנה גם את שבט הלוי יחד עם הבכורות...
המשך בעמ' 4

מעבר עם רכב כנגד המתפללים בשעת הקורונה
בפרשתנו פרשת במדבר (א, נ"ג) כתוב: וְלֹא יִהְיֶה קֶצֶף עַל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. ראשי תיבות "ו'לא י'היה ק'צף", כראשי תיבות: "ו'לא י'היה ק'ורונה"...
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת
מענה דך משיב דתל"ש
מאז היווסדה הייתה שכונת שערי-חסד בירושלים שכונה של תורה ויראת-שמים. בתי-הכנסת שבה היו ועודם ספוגים תורה ותפילה...
המשך בעמ' 7

שביבים
- *הצדקה מגינה ומצילה*
- *לדעת החוקים*
- *בזבוז יותר מחומש במקום פיקוח נפש*
- *"באותו אופן"*
- *"אשרי" שאינו פחות חשוב*
- *מצוה גוררת מצוה*

המשך בעמ' 8

קושיית הפרי מגדים

והנה טעם תקנת הקריאה בימים שבת קודש ושני וחמישי מבואר שהוא כדי שלא יהיו ג' ימים ללא תורה, והקשה הפרי מגדים[ו] הרי כל יהודי מחויב בכל יום בקריאת שמע והרי שבכל יום הוא קורא בתורה?

ומצינו כמה יישובים לקושיא זו, הפרי מגדים עצמו תירץ - **'יש לומר שמלבד זה צריך לעסוק בתורה, ואפשר שלא ילכו בלא תורה מתוך הכתב דוקא'**.

עוד ראיתי מתרצים שצריכים אנו זכות של תלמוד תורה של **רבים**[י].

ובשו"ת בצל החכמה[יב] כתב ליישב שכאשר קורא קריאת שמע לקיום מצווה, אין זה עולה ונחשב כלל למצוות לימוד תורה[יג].

האם סדר הקריאה הנהוג כיום גם הוא כלול בתקנת משה רבינו

היה מקום לומר שהתקנה של משה רבינו לקרוא בתורה בשבת קודש בבוקר אינה מחייבת לקרוא דווקא פסוקים אלו או אחרים, אלא העיקר לקרוא בתורה, שלא להיות ג' ימים ללא תורה, ובתקופה מאוחרת יותר נתקן לחלק את התורה לפרשות פרשות, ולקרוא בכל שבת פרשה אחת (או שתיים) באופן שקוראים בכל שנה את כל חומשי התורה, ובעקבות כך נוסף גם חג מדברי סופרים בשם 'שמחת תורה' שבו אנו זוכים לסיים את התורה ולהתחיל מחדש[יד].

אך אין הדברים פשוטים כלל ועיקר[טו] ובזוהר הקדוש[טז] מבואר לכאורה שמשה רבינו הוא זה שתיקן גם את חלוקת התורה לפרשות פרשות, ובכל שבת יש לקרוא פרשה שלמה וכל זה מתקנת משה רבינו[יז] וכן מבואר באור זרוע[יח] (ויובא לקמן) אך לפי זה צריך עיון מנהג בני מערבא לסיים את התורה פעם בשלוש שנים כמבואר בגמרא במסכת מגילה[יט], ועוד יש לעיין בזה שאם נאמר שגם סדר קריאת הפרשות הוא מתקנת משה רבינו אם כן מדוע בגמרא במסכת מגילה[כ] מבואר שעזרא הסופר הוא זה שתיקן שיקראו את הקללות שבפרשת בחוקתי קודם חג השבועות, ואת הקללות שבפרשת כי תבוא קודם ראש השנה (כדי שתכלה שנה וקללותיה), ומשמע שעד עזרא הסופר לא היה חובה לקרוא לפי סדר מסוים?

ועוד קשה שברמב"ם מבואר שסדר הקריאה שלנו להתחיל את התורה משבת הראשונה שאחרי שמיני עצרת, ולסיימה בשמיני עצרת הוא רק בגדר 'מנהג' ולא מתקנת משה רבינו?

ובשו"ת משנה הלכות[כא] כתב לבאר שמשה רבינו הוא אכן זה שחילק את התורה לפרשות שונות ותיקן שיקראו פרשה אחת בכל שבת לפי הסדר, אך מצד תקנת משה רבינו אין הכרח לקרוא את פרשת בראשית דווקא בשבת שלאחר חג הסוכות, ואין הכרח לסיים דווקא בשמיני עצרת, ועזרא הסופר הוא זה שתיקן לקרוא את הקללות קודם שבועות וקודם ראש השנה, ומתוך כך פעמים שחיברו חלק מהפרשות ופעמים הפרידו והכל לפי מספר שבתות השנה (אם זו שנה פשוטה או מעוברת, וכן אם יש בה יום טוב שחל בשבת), ועיין עוד בהערה[כב].

אך בזוהר הקדוש בהמשך דבריו יש משמעות גם שתקנת משה רבינו מחייבת גם להצמיד ולזווג לכל שבת את הפרשה המתאימה לה, ולקמן יתבאר שדן בזה האור זרוע.

קריאת התורה של המועדים

והנה בגמ' בסוף מסכת מגילה[כג] מבואר שמשה רבינו תיקן לקרוא קריאת התורה בחגים, וסמכו זאת על הפסוק 'וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל' - מצוותן שיהיו קורים אותן כל אחד ואחד בזמנו[כד].

ויש מקום לברר האם גם קריאת התורה בשבת קודש בבוקר כלולה בתקנה זו, הרי גם השבת היא חלק ממועדי ה' המוזכרים שם בפסוקים בפרשת אמור, ואם כן יש מקום לומר שגם לולי תקנת 'ג' ימים ללא תורה' היה לנו לקרוא בתורה בשבת קודש בבוקר מצד תקנת 'וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל'.

ובאמת בירושלמי[כה] מבואר כך להדיא, שמשה רבינו תיקן שיהיו קוראים בתורה בשבתות ובימים טובים ובראשי חודשים ובחולו של מועד[כו], וכל זה נלמד מהפסוק הנ"ל, אך בבבלי זה לא מפורש, ויתירה מזאת כמעט מפורש אחרת, כי בגמרא במסכת בבא קמא המובאת לעיל מבואר שתקנת קריאת התורה בשחרית באה ביחד עם קריאת התורה בשני וחמישי, ואין לזה קשר לחובת הקריאה במועדות, ואם כן שמא יש לומר שיש כאן מחלוקת בין הבבלי לירושלמי בנושא הזה.

אולם נראה להוכיח שהראשונים נקטו שאין כאן מחלוקת בין הבבלי לירושלמי, שהרי בהמשך הדברים שם מבואר בירושלמי שעזרא הסופר הוא תיקן תקנת קריאת התורה בשני ובחמישי, ומהירושלמי במקום אחר[כז] משמע עוד יותר שקודם תקנת עזרא הסופר לא קראו בתורה בימי שני וחמישי, ובעל כרחך שיש כאן מחלוקת בין הירושלמי לבבלי, ועם כל זה הראשונים ניסו לדחוק וליישב שאין מחלוקת ועיין בהערה ביאור הדברים[כח].

ואם אין מחלוקת בין הבבלי לירושלמי בעניינים אלו של השתלשלות תקנת קריאת התורה, צריכים אנו לבאר היאך הירושלמי והבבלי עולים בקנה אחד באשר לשאלת מקור החיוב קריאת התורה בשבת קודש בבוקר, האם הוא משום 'שלא יהיו ג' ימים ללא תורה' והרי זו תקנה אחת בימים עם ימי שני וחמישי, או משום 'וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל' והרי זו תקנה אחת ביחד עם הקריאות בשאר ימים טובים.

מקור קריאת התורה בשבת בבוקר - הוא משני תקנות שונות

ונראה לעניות דעתי - לאור מה שנתבאר עד עתה - להציע את העמדת הדברים על מכונם באופן שלא תהיה מחלוקת והכל יבוא על מקומו בשלום וכדלהלן:

בתחילה נתקנה תקנת 'ג' ימים ללא תורה' ובגינה יש לקרוא בתורה בשני וחמישי ובשבת קודש בבוקר, אולם משום תקנה זו גרידא לא היה סדר מסוים לקריאה והיה ניתן לקרוא 'כאשר יעלה המזלג'[כט].

ביחד עם תקנה זו, או בנפרד ממנה, נתקנה התקנה של קריאת המועדות, לקרוא בימים טובים, ראשי חודשים וחולו של מועד, קריאה מעניינו של יום כמפורט במשנה האחרונה במסכת מגילה.

תקנה זו כוללת גם את הקריאה בשבתות כמבואר בדברי הירושלמי, אלא שעצם חובת הקריאה בתורה בשבתות כבר ידענו מתקנה אחרת והיא תקנת 'ג' ימים' אלא שבתקנה זו התחדש תוכן הקריאה בשבתות, כדי שתוכן זה יהיה בבחינת 'עניינו של יום', כמו בשאר ימים טובים.

ולזאת משה רבינו חילק את התורה לנ"ד פרשיות כמבואר בדברי הזוהר הקדוש המובאים לעיל (וכן בדברי האור זרוע) ותיקן לקרוא לפי הסדר את פרשיות השבוע, ומעתה כל שבת יש לה 'עניינה של יום' והיא פרשת השבוע.

מעתה גם קריאות התורה של ימים שני וחמישי לבשו תוכן וצורה, ונקבע שיקראו בהם 'כסדרן', כלומר קריאה השייכת לפרשת השבוע (ולימים גם תקנת קריאת התורה במנחה השתלבה בסדר הזה) ועיין בגמרא[ל] שנחלקו תנאים מהו ה'כסדרן', האם הכוונה שבמנחה בשבת קוראים ממקום שבו נפסקה הקריאה בשבת, וביום שני ממשיכים ממקום שבו נפסקה הקריאה במנחה וכן הלאה[לא], או שבשבת במנחה ובימים שני וחמישי קוראים את אותה קריאה ממקום שבו נפסקה הקריאה בשבת קודש בבוקר (וכך נפסק להלכה[לב]).

אולם גם לאחר תקנה זו עדיין לא היה מוכרח שסדר הקריאות ייצא בצורה כזו שיקראו את הקללות שבפרשת בחקותי קודם עצרת, ואת הקללות של פרשת כי תבוא קודם ראש השנה, ואת זה תיקן עזרא הסופר, לסדר את קריאת הפרשות באופן כזה כדי שתכלה שנה וקללותיה ותחל שנה וברכותיה וכפי שכתב בשו"ת משנה הלכות המובא לעיל.

א - דף פ"ב עמוד א'.
ב - כן כתב המגן אברהם בריש סימן קל"ה והוכיח זאת מהגמ' בבא קמא שם, אך הפרי מגדים שם פקפק בזה קצת מכח דברי הגמ' במגילה דף כ"ג עמוד א' ורש"י שם, וע"ע בקרית ספר למאירי מאמר ה' חלק א'.
ג - בגמ' כתוב 'עמדו נביאים שביניהם ותיקנו', ולא מבואר שהוא משה רבינו, אך הרמב"ם ברישׁ פרק י"ב מהלכות תפילה כתב שהוא תקנת משה רבינו, וביאר הכסף משנה שם מהיכן יצא לרמב"ם זאת וז"ל: 'שהוא היה הנביא הגדול וכל נביאים שבדור בית דינו הוא ועוד שלא עשו דבר אלא בהסכמתו וא"כ אליו ראוי ליחס הענין' עד כאן, אולם עיין בתורת חיים על הגמרא בב"ק שם שפירש שהכוונה לנביאים לאחר פטירת משה רבינו שהרי לא ייתכן שמשה רבינו יתקן לקרוא בתורה ועדיין ספר התורה לא נשלם בחייו, וספר תורה שחסר בו אות אחת לא קורים בו, עכת"ד, ויש לומר שהרמב"ם לשיטתו שמותר לקרוא מתוך ספר תורה פסול, ולא נאמרו דיני כשרות ספר תורה אלא לעניין מצוות כתיבת ספר תורה, ולעניין הצלת ספר תורה מן הדליקה בשבת, ועוד יש לתרץ למאן דאמר התורה מגילה מגילה ניתנה עיין גמ' גיטין דף ס' עמוד א' (עיין אשל אברהם בוטשאש סימן רצ"ב סוף אות א').
ד - ועיין בתוס' שם מדוע דווקא בימים אלו.
ה - ולכן תקנת קריאת התורה בשני וחמישי נקראת גם על שם עזרא הסופר.
ו - כנגד 'עשרה בטלנין' - ופירש רש"י - 'בני אדם כשירים בטלין ממלאכתן לעסוק בצרכי ציבור וקודמין לבא לבית הכנסת כדי שיהיו מצוין עשרה לעת התפילה ומתפרנסים משל צבור'.
ז - בגמ' בבא קמא שם יש שני תירוצים האם עזרא הסופר תיקן רק את מספר הפסוקים או גם את מניין העולים, וברמב"ם שם מבואר שפסק כתי' הראשון.
ח - קריאת התורה דתעניות נתקן ע"י חכמי המשנה עפ"י אסמכתות מפסוקים - עיין ירושלמי תענית פ"ב הי"ד ומס' סופרים פי"ז ומגילה (ל"א א) ורמב"ם פ"א מהל' תעניות הי"ז (מספר פסקי תשובות סימן קל"ה הערות 3 ו-4).
ט - על פי רש"י שם (וראה ב'ארחות חיים' - סדר תפילת מנחה של שבת - שהעניין ההוספה הוא כדי להגן עליהם) אולם המאירי פירש אחרת וזה לשונו 'שהשבת אחר אכילה ושינה זמן יישיבת קרנות הוא לפחותים ולהמון מצד שאין מלאכה בשבת ותקן שבאותה שעה יתקבצו כלם וישמעו דבר תורה'.
י - באשל אברהם ריש סימן קל"ה.
יא - תורת חיים סופר - מובא בפסקי תשובות סימן קל"ה הערה 1.
יב - חלק א' סימן א' אות ז'.
יג - והביא ראיה לזה מהגמ' במגילה ג. דאיתא שם שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה, דהקשו שם המפרשים דהרי גם מקרא מגילה היא תורה, ואיזה ביטול תורה יש בזה? [ועיי"ש ברש"ש], אלא דכיון שקורא את המגילה לשם קיום מצות קריאת מגילה, לא חשיבא קריאה זו לימוד, וכמו"כ גם לענין ק"ש מה שקורא לחובתו לא חשיבא לימוד תורה (וע"ע מ"מ לעניין זה בספר 'עמודי שי' [לרב שמואל יונתן מנדלבאום שליט"א] עמ' נ"ו)
יד - בארץ ישראל חג זה הוא באותו יום של 'שמיני עצרת' שהוא חג מהתורה, ואילו בחוץ לארץ חג זה הוא ביום טוב שני של 'שמיני עצרת'.
טו - אך עיין בשו"ת זרע אמת סימן פ"ו שאכן עשה הבחנה בין תקנות משה ועזרא שלפיהם העיקר שלא יעברו ג' ימים ללא תורה, ורק לאחר מכן נתקן לקרוא דווקא פרשת השבוע ולא כפי אשר יעלה המזלג.
טז - פרשת ויקהל דף ר"ו עמוד ב' (ומובא במגן אברהם ריש סימן רפ"ב) וזה לשונו:
'אסיר ליה למאן דקארי באורייתא למפסק פרשתא או אפילו מלה חדא אלא באתר דפסק משה פרשתא לעמא קדישא, יפסיק, ולא יפסיק מלין דפרשתא דשבתא דא בפרשתא דשבתא אחרא' (אָסוּר לוֹ לְמִי שֶׁקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה לְהַפְסִיק בַּפָּרָשָׁה אוֹ אֲפִלּוּ דָּבָר אֶחָד, אֶלָּא רַק בְּמָקוֹם שֶׁהִפְסִיק מֹשֶׁה אֶת הַפָּרָשָׁה לָעָם הַקָּדוֹשׁ - יַפְסִיק, וְלֹא יַפְסִיק דִּבְרֵי פָּרָשַׁת שַׁבָּת זוֹ בְּפָרָשַׁת שַׁבָּת אַחֶרֶת).
יז - וכן כתב הערוך השולחן ריש סימן רפ"ב ועיין בב"ח ריש סימן תרפ"ה שעזרא הסופר הוא תיקן את סדר הפרשיות.
ואף שבזמן התקנה עדיין לא הושלמה התורה, מכל מקום יש לומר שהכל תיקן כאשר קיבל או לפני מותו - שו"ת משנה הלכות חלק ה' סימן ל"ד.
יח - חלק ב' הלכות שבת סימן מ"ה.
יט - דף כ"ט עמוד ב'.
כ - דף ל"א עמוד ב'.
כא - חלק ה' סימן ל"ד.
כב - ועדיין צ"ע מדוע א"כ הרמב"ם מגדיר את העניין שסדר הקריאה יתחיל ויסתיים בשמיני עצרת כ'מנהג', והרי לאמור הוא תקנת עזרא הסופר, ואולי גם אחרי תקנת עזרא הסופר עדיין היה מקום לקיים לסיים את התורה בסמוך לשמיני עצרת לפניה או לאחריה ולהתחיל את התורה לאו דווקא בשבת הראשונה שלאחר חג הסוכות, אלא שהנהיגו לעשות כן.
אך עדיין צ"ע מנהג בני מערבא לסיים את התורה פעם בשלוש שנים, שלפי האמור הרי הם ביטלו גם את תקנת משה רבינו (שהרי לפי תקנת משה רבינו יש לקרוא בכל שבת סדרה אחת, ויש נ"ד סדרות ואם סיימו את התורה פעם בשלוש שנים בע"כ שלא קראו בכל שבת סדרה שלמה) וכן ביטלו את תקנת עזרא הסופר (אלא"כ נאמר שקראו באופן מיוחד את הקללות קודם עצרת וראש השנה אע"פ שהוא לפי הסדר שאחזו בו, וכמו שאנו קוראים קריאה מיוחדת בשבת פרשת שקלים וכדו', אך לפי זה לא כ"כ מובן מדוע זה נחשב 'תכלה שנה וקללותיה' אחר שלא הגיעו כלל לקריאה זו על סדר הקריאה) ובשו"ת משנה הלכות שם כתב שאה"נ הוא מנהג מוטעה ולענ"ד דוחק לומר כך אחר שהגמרא במגילה שם מזכירה מנהג זה ועל פי זה מיישבת את דעת רב בזהות פרשת שקלים, ואולי יש לומר שמנהג בני מערבא היה לקרוא כל פרשה ג' פעמים ובכך לא היו עוקרים את תקנת משה רבינו שלא לשנות את סדר הפרשות (עפ"י המבואר בזוה"ק) והעניין לקרוא ג' פעמים הוא כדי לחזק את שינון הפרשה וכמו שאנו קוראים שניים מקרא ואחד תרגום, ובאשר לתקנת עזרא הסופר יש לומר בדוחק כמו שכתבתי לעיל שהיו קוראים במיוחד את הקללות לפני עצרת וראש השנה ועדיין צ"ע. וע"ע בעמק ברכה עמוד מ"ז מה שכתב בזה.
כג - דף ל"ב עמוד א'.
כד - ועיין בסימן תכ"ט שער הציון ס"ק ה' שיש שני עניינים שונים, יש עניין לקרות בתורה בעניינו של יום, ויש עניין לדרוש הלכות החג בכל חג.
כה - מגילה פרק ד' הלכה א'.
כו - ובכל מועדים אלו משה רבינו גם תיקן את מספר העולים.
כז - מגילה פרק א' סוף הלכה א'.
כח - הנה במשנה הראשונה במסכת מגילה מבואר שבני הכפרים יכולים להקדים את קריאת המגילה ליום הכניסה, ורש"י פירש שיום הכניסה זה יום שבו בני הכפרין מגיעים לעיירות הגדולות למשפט, לפי שבתי דינים יושבין בעיירות בשני ובחמישי כתקנת עזרא הסופר, ויש מהראשונים שפירשו שיום הכניסה הכוונה ליום שבו בני הכפרים היו מגיעים לעיר הגדולה לשמוע קריאת התורה, וכך מוכח מדברי הירושלמי שם שהקשה היאך ייתכן שמרדכי ואסתר מתקינים על מה שעזרא עתיד לתקן (תקנת קריאת שני וחמישי - כן כתוב שם בירושלמי להדיא), ומבואר בירושלמי זה שקודם זמן עזרא הסופר לא היו קוראים בתורה בימים שני וחמישי וזה סותר לבבלי בבא קמא שכבר בזמן שבני ישראל היו במדבר, תיקנו את קריאת התורה בשני וחמישי, ולזאת תירצו בראשונים שם (עיין בתוספות רא"ש וברשב"א ועוד) שקודם תקנת עזרא קראו בתורה רק שלושה פסוקים (כמבואר בגמ' בב"ק שם) ולא היו חוששין בני הכפרים להגיע לעיירות רק בשביל שלושה פסוקים, ולכן אין הירושלמי סותר לבבלי.
כט - מטבע לשון זה נלקח משו"ת 'זרע אמת' סימן פ"ו, והובא לעיל בהערה ט"ו.
ל - מגילה דף ל"א עמוד ב'.
לא - ולפי דעה זו מבואר שהיו מתחילים בשבת את הקריאה לא מתחילת הפרשה, וצ"ע מדברי הזוה"ק המובאים לעיל הערה ט"ז שאסור למי שקורא בתורה לפסוק במקום אחר ממקום שפסק בו משה רבינו, ואין לומר שכך גופא היה סידור הפרשיות לפי דעה זו באופן שקריאת התורה של שני וחמישי משולבות עם הקריאה של שבת קודש בבוקר, שהרי לדעה זו גם קריאת התורה של מנחה משתלבת בסדר הזה, ומשנה את מקום תחילת הקריאה ביום שני ובעקבות כך גם בשבת קודש הבאה, והרי קריאה זו בשבת במנחה בוודאי לא נתקנה בזמן משה רבינו וצ"ע, ואולי היא גופא הסיבה מדוע לא נפסקה הלכה כשיטה זו.
לב - בגמ' שם ובשו"ע סימן קל"ה סעיף ב'.

לקח סיפורי המדבר

/ הרב יעקב הלוי פילבר

פרשיות התורה יש בהן מצוות ויש בהן סיפורים, המצוות הן נצחיות ונכתבו לדורות, אך על הסיפורים שבפרשיות התורה יש לשאול האם הם מתארים מצב שארע בשעתן בלבד או שיש בהם גם מסר לדורות? כבר על בריאת העולם הביא רש"י את דרשתו של רבי יצחק המסביר שהדברים נכתבו לתת תשובה לטענת האומות כנגד זכותנו על ארץ ישראל. ועל ספר בראשית כולו אמרו לנו חז"ל: "מעשי אבות סימן לבנים", שסיפורי האבות נכתבו ללמד אותנו איך לנהל את חיינו בעתיד. גם ספר שמות שהוא "ספר הגלות והגאולה ממנה", אמר עליו הנביא מיכה [ז ט]: "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". המלמד אותנו שכל מה שאירע לאבותינו בגאולת מצרים יחזור על עצמו גם בגאולה העתידה, כך גם סיפורי ספר שמות יש בהם גם אמירה לדורות. וכאן אנו שואלים האם גם מסיפורי אבותינו במדבר יש אמירה לדורות, ואם כן, מהו הלימוד הגדול שאנו יכולים ללמוד מסיפורי ספר במדבר על החיים העתידיים שלנו? כבר בברית בין הבתרים שירטט לנו הקב"ה את מסלול גאולתו של העם היהודי ככתוב: "גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי . . . ודור רביעי ישובו הנה (לא"י)" ופירוט המסלול הזה מהגלות לארץ ישראל חוזר על עצמו גם בהתגלות למשה בסנה, שם הקב"ה מתווה למשה את מסלול גאולתו של עם ישראל ככתוב: "וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההיא (מצרים) אל ארץ טובה ורחבה (א"י) אל ארץ זבת חלב ודבש אל מקום הכנעני והחתי והאמורי והפריזי והחוי והיבוסי". מהו הלימוד שאנו יכולים ללמוד מספורי המדבר?

סיפורי המדבר מלמדות אותנו שמסלול הגאולה ממצרים לארץ ישראל לא היה סוגה בשושנים, ללא הרף נעשו ניסיונות לשבש או לעכב את המסלול הזה. הניסיון הזה הוא כפול: האחד של אומות העולם והשני של עם ישראל, כבר שבוע אחר צאתם ממצרים מתחרט פרעה ואומר: "מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו". והוא מנסה עם חילו להחזיר את ישראל למצרים וסופם שהם טובעים בים. לאחר שהתגברו על המצרים בא עמלק להילחם עם ישראל ברפידים, מלחמה ללא סיבה ומבלי שישראל עשו להם דבר, וגם הם הוכו לבסוף לפי חרב. הניסיונות של האומות לעכב את ישראל לא היה רק בתחילת המסע אלא גם בסופו, סמוך לכניסתם לארץ מנסים סיחון מלך האמורי ועוג מלך הבשן להילחם בישראל, וגם הם ניגפו ונוצחו. אליהם יש לצרף את ניסיון בלק ובלעם לקלל את ישראל ולגרשו מן הארץ, נסיון שגם הוא נכשל ולא יצא אל הפועל. מכל הדוגמאות הללו אנו רואים שכל ניסיונות הגויים לא צלחו. במקביל אנו רואים שגם בעם ישראל לא הכל הולך למישרים, גם בעם ישראל קמו מפעם לפעם חלקים נרגנים וקצרי רוח שפועלים לשבש את מסלול הגאולה, וכאן דווקא הניסיון שלהם עושה פירות, ומסלול הגאולה משתבש ומתעכב. הדוגמא הבולטת לכך היא חטא המרגלים, שאילו לא מאסו ישראל בארץ חמדה ולא הוציאו דיבת הארץ רעה היו נכנסים לארץ בזמן קצר, עכשיו משלא רצו לעלות לארץ, לא רק שהם עיכבו את הגאולה בארבעים שנה, אלא נענשו שדור יוצאי מצרים לא יכנסו לארץ. סיפורי המדבר מלמדים אותנו שני דברים: א. לא הניסיונות של אומות העולם הם שיעכבו או ישבשו את מסלול הגאולה של עם ישראל. ב. שרק המחדלים וההתנהלות מהבית פנימה יכולים לעכב או לשבש את מסלול הגאולה, סיפורי המדבר מלמדים אותנו שהאיום האמתי על תהליך הגאולה אינו מאיומי הגויים אלא דווקא ממחדלי האיוולת של חלקים מבני ישראל, כמו המאיסה בארץ חמדה של המרגלים שהיו ראשי בני ישראל שהעם כולו נגרר אחריהם. וכך היו פני הדברים גם בבית שני, ששם לא האיום של המן ולא של אנטיוכוס הם שהביאו לחורבן עמנו אלא דווקא שנאת החנם שהיה בתוך מחנה ישראל, היא שהביאה לאובדן הריבונות, לחורבן הבית ולגלות ישראל מארצו. תופעה זו חוזרת על עצמה גם בתקופתנו, בתש"ח הוקמה מדינת ישראל, ובתשכ"ז חזרנו אל מרחביה של ארץ ישראל, ומאז ועד עתה מדינות ערב לבטל את העצמאות שלנו, אם במלחמת השחרור, אם במלחמת ששת הימים או במלחמת יום הכיפורים ועוד מלחמות שנסתיימו בתבוסתם, ואם קיימת סכנה לעתידה של ארץ ישראל בימינו היא לא מאומות העולם המנסים ולא יכולים, אלא מהמאמץ הבלתי נלאה של חלושי דעת וקצרי רוח מתוכנו לפגוע בזכותנו על ארצנו, ואנו תפילה כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב.

ויש בכך גם מסר לתקופתנו שהסכנה האמיתית להמשך תהליך הגאולה שלנו הוא לא מהאויבים הישמעאלים מבקשי נפשנו אלא דווקא מאחינו בני ישראל ככתוב: "מהרסיך ומחריביך ממך יצאו".

פדיון הבכורות

/ הרב איתמר הרשקו

לאחר תחילת העבודה במשכן ומניין בני ישראל שנותרו אחרי חטא העגל מבקש הקב"ה ממשה שימנה גם את שבט הלוי יחד עם הבכורות שבשבט ולאחר מכן יפקוד גם את מנין הבכורות בישראל.

לפני שחטאו ישראל בעגל, זכו אצילי בני ישראל הבכורות להקריב עולות ושלמים והייתה ראויה להמשך עבודתם אף לאחר מתן תורה. אך מכיוון שחטאו בעגל, לא הותר להם עוד לעבוד במשכן ותחתיהם נכנסו כל בני שבט הלוי.

כשמשה פוקד את בני לוי התורה מדגישה את השניים שהחלו לעבוד בקודש אך לא שרדו זאת על מנת להמשיך בעבודה- בני אהרון נדב ואביהו, שמתו כאשר נכנסו אל הקודש והקריבו אש זרה

אשר לא ציווה ה'.

מכיוון שחטאו הבכורות ונפסלו מעבודה נתן הקב"ה את בני שבט הלוי תחת בני ישראל וכהמשך לכך הלוים פודים בכל הדורות את כל הבכורות הנולדים בישראל. הן בני האדם והן החמור והבהמה.

שבט לוי זכה לכך, משום שבחטא העגל הם לא טעו בו ובזה הם נשארו בקדושתם הראשונית.

הקב"ה מדגיש למשה שקניית הבכורות ונתינתם לשבט הלוי היא המשך ישיר למכת בכורות אז הם נמלטו מהמתים המצריים כשפסח הקב"ה על בתי בני ישראל והצילם.

שני מיני החיות שחייבים בבכורה הם החמור והבהמה הטהורה.

החמור זכה לכבוד הזה משום שכשיצאו עם ישראל ממצרים העמיסו ישראל על החמורים את הביזה ששאלו מהמצריים. ומכוח הקניין של הביזה שאפשרו להם החמורים, כל פטר חמור נקנה בזה ללוי הפודה אותו.

הבהמה הטהורה נקנתה גם כן לה' בכך שהקריבו בני ישראל את הכבש שהיה אליל מצרים, בזמן בו לקו הבכורות המצרים. מכת הבכורות החלה כבר בשבת י' בניסן עת לקחו ישראל וקשרו את הכבש למיטתם כהכנה להקרבתם ביום י"ד בניסן. הבכורת המצריים שראו זאת הבינו שגורלם נחרץ ותבעו על כן לשחרר את בני ישראל טרם הם עצמם יינגפו. כשהוריהם סירבו לכך פתחו הבכורות במלחמה כנגד אבותיהם והרגו בהם[1].

הנה כי כן שלושה קניין יש להקב"ה בבכורות ישראל.

אצל האדם, קנה אותו הקב"ה בכך שהצילו ממוות לחיים. מעין זה קיים בכל בכור מישראל שנמנעת ממנו כעת העבודה בקודש, שכן הארון היה מכלה בלויים שהתקרבו אליו יותר מדי[2]. ומכוון שקשה הדבר ורק למי שראוי באמת ניתן להתקרב לקודש, באים בני הלוים ופודים את ישראל בכך שהם נכנסים תחתיהם גם לעניין העונש על התקרבות שלא במקומה.

כשנפקדים בני משפחת אהרון הכהנים, התורה מדגישה שישנם שני בני אהרון שלא זכו להמשיך ולעבוד וזאת משום הקרבת האש הזרה. יחד עם זאת לא היו להם בנים ולכן אין המשך לייחוסם.

חז"ל מלמדים אותנו שחלק מהעונש שנגזר על נדב ואביהו היה עקב כך שלא היו להם בנים[3] כשלא נשאו להם נשים.

עניין הכהונה, הוא בכניסה של בן שבט הלוי תחת אחד מבני ישראל הבכורים. גם נדב ואביהו שהיו הגדולים לאביהם נכנסו תחת בכורות ישראל אך הם לא השאירו אחריהם בן שימשיך את כניסתם גם בדורות הבאים ולכן לא נמשכה כהונתם.

פטרי החמורים נקנו לה' כיוון שהם סייעו בפרנסתם של ישראל ודרכם ניתן היה לענות לאברהם אבינו- "ועבדום ועינו אותם" קיים בהם, וכעת בא החלק של "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול[4]".

שני סוגי בכורות אלו יש בהם את עיקר החיים יחד עם תחזוקתם בפרנסה הקבועה שמשפיע הקב"ה על האדם.

אך אין בכך די, ולכן ישנו הקניין השלישי בבכורות שהוא בבהמה הטהורה, דרכה זכו ישראל להרווחה כשנפרע הקב"ה מיד לוחציהם ונוגשיהם.

ולכן בתחילת חומש הפקודים בו נאלצים ישראל לשאת את עוונות אבותיהם ולנוע במדבר במשך ארבעים שנה, מודיע להם הקב"ה כי הוא נמצא עמם בכל עת, ממש כשם שעשה שנה קודם לכן- ביציאת מצרים.

ובימים ההם בזמן הזה של ימי הספירה שאנו מתכוננים לקראת כניסתנו אל הקודש פנימה בקבלת התורה בחג הביכורים, אנו מושפעים מאותו שפע רב שהשפיע הקב"ה לישראל, מתוך תפילה ותקווה שנזכה להשתמש ולשמש בקודש בלא שום חטא ועוון.

עתידה העבודה לחזור לבכורות[5] ושמחת העולם שהיתה מעולם על ראשנו[6] חוזרת גם היא ומופיעה לא רק בדרך של חיים ופרנסה כי אם גם בפריעה מכל הצרים והמצקים[7] לנו בכל הדורות.

1 - למכה מצרים בבכוריהם- בכוריהם לא נאמר אלא בבכוריהם עמדו בכורים וקפחו שוקן של אביהם המעכבים בישראל כששמעו נגע עשירי מפי משה- רש"י תהילים קלו, י
2 - ואחד אומר- שהיו דלים מן המנין, למה? שהיה הארון מכלה בהם, לפיכך הקב"ה מצוה ואומר אל תכריתו- ילקוט שמעוני במדבר סימן תרצ"ה
3 - מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד וזה לא עסק בפריה ורביה לא נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל. אבא חנן אמר משום רבי אליעזר חייב מיתה שנאמר (במדבר ג, ד) ובנים לא היו להם הא היו להם בנים לא מתו- יבמתו סד.
4 - אין נא אלא לשון בקשה בבקשה ממך הזהירם על כך שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם- ברכות ט.
5 - מה שאמר לראובן דברי קנטור שם צוה את הברכה על דרך אומרם (ספרי בהעלותך) עתידה עבודה שתחזור לבכורות, וכפי זה כיון שקבע לו שם הבכורה עתיד הוא לעמוד לשרת לעתיד לבא ותמצא שהצדיקים צופים ומביטים על העתיד, ולטעם זה השתדל יעקב לקנות הבכורה מעשו לבל יהיה לו חלק בעבודה לעתיד לבא. והגם שנתנה העבודה ללוים שקולים הם ויבואו שניהם לעבוד עבודת הקודש כי מעלין בקודש ולא מורידין. וגם שמעון ולוי ברכם במה שאמר ארור אפם זו היא ברכתם שקלל לתגבורת המקלקל ומריע גם מה שחלקם והפיצם הוא להשגת תכלית האושר גם כן- אורה"ח עה"ת בראשית מט, כח
6 - שמחה אשר היא מעולם, שהיתה להם כבר בדרך יציאתן ממצרים- רש"י ישעיהו לה, י
7 - השבוע מלאו שבעים וחמש שנים לכניעת הנאצים ביום כ"ו באייר תש"ה

מעבר עם רכב כנגד המתפללים בשעת הקורונה

/ הרה"ג רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

בפרשתנו פרשת במדבר (א, נ"ג) כתוב: וְלֹא יִהְיֶה קֶצֶף עַל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

ראשי תיבות "ו'לא י'היה ק'צף", כראשי תיבות: "ו'לא י'היה ק'ורונה".

בימים אלו שבתי הכנסיות שוממים עקב התפשטות הנגיף. במקומות רבים מתפללים בשטח פתוח ע"פ הוראות משרד הבריאות (תפילה בשטח פתוח עם מסכה, מרחק אחד מן השני וכן כמות מצומצמת של אנשים). עקב כך, במקומות רבים מתפללים

בחניות בכניסה לבניין או בחצרות המשותפות או שנעמדים בכניסה החיצונית לבניין וכדו'. ויש לעיין, האם בשעת תפילה זו, מותר לעבור לפני המתפללים עם רכב.

והגאון הנפלא רבי אלחנן פרינץ שליט"א, כתב, וזה לשונו: הגמרא במסכת ברכות (כז, א) אומרת שאסור לעבור כנגד המתפללין. מצינו מספר טעמים מדוע אסור לעבור כנגד המתפלל.

הטעם הראשון הינו משום דהשכינה נמצאת כנגד המתפלל וקיים איסור להפסיק בינו ובין השכינה. והכי כתבו החיי אדם (כלל כו, ג), הט"ז (קב, סק"ג), המשנה ברורה (קב, סקט"ו), הביאור הלכה (קב ד"ה 'אסור'). וע"ע בבן איש חי (פרשת ויחי אות י) ובקיצור שולחן ערוך (יח, כא).

הטעם השני הוא דעל ידי שעובר לפני המתפלל הוא מבטל את כוונתו בעת התפילה ומוציאו מריכוז. והכי כתבו המגן אברהם (קב, סק"ו), המשנה ברורה (קב, סקט"ו) והביאור הלכה (קב ד"ה 'אסור' בשם המאמר מרדכי). אלא דיל"ע, דהרי מובא בטור (קא) וברמ"א (קא, א) דקרוב הדבר שלא מכוונים, וממילא היה מקום להתיר מטעם זה. וע"ע בטעם זה שאין מכוונים בשו"ת ציץ אליעזר (ט, ח) ובארחות חיים (קב) במה שהביא בשם ספר מאורי אור (קנט, ב). ומטעם זה, החפץ לכוון יעצום עיניו. וע"ע בשו"ת מעט מים (א) ובשו"ת ישכיל עבדי (ח, ג בהשמטות).

הטעם השלישי הוא דאין להפסיק בין המתפלל לכותל (בתוך ד' אמות) כמבואר בגמרא בברכות (ה, ב) ונפסק בשולחן ערוך (צ, כא), היינו מצד זהירות התפילה. והכי כתב הלבוש (קב, ד), וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר (ט, ח).

הטעם רביעי מובא בט"ז, והוא שהמקום בו עומד ומתפלל הוי אדמת קודש הוא כל זמן שהוא מתפלל, ולפיכך צריך לנהוג באותו מקום (באותם ד' אמות) כבוד. ונראה כי לפי טעם זה אין בעיה לרכבים להיכנס ולצאת בשעת התפילה, דהרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו (עיין פסחים צ, א). וכן מצינו בגמרא במסכת סנהדרין (מז, ב) דקבר המזיק את הרבים מותר לפנותו, ואינו תופס מקומו. וכ"פ בשולחן ערוך (יורה-דעה שסד, ה). עפי"ז ומצינו דמי שמתפלל במעבר שרי לעבור לפניו דעומד במקום שאסור לו, והכי איתא בדעת תורה למהרש"ם (קב, סק"ד), בשו"ת ציץ אליעזר (ט, ח) ובהליכות שלמה (תפילה ט, לו), ועיי"ש (הערה נד) דראוי להחמיר בזה לכתחילה (אם לא במקום הצורך). וע"ע בנאות דשא (לח).

לפי דברינו עולה דאם הרכב נכנס בתוך ד' אמות של המתפלל, לטעם הראשון והשלישי, יש מקום להחמיר. אולם נראה לי (ע"פ טעם ד) כי אם לא סיכמו עם הדיירים והתושבים את השעות שמתפללים שם ובקשו רשותם, יוכלו אנשי הרכבים להיכנס ולצאת בשעות אלו, דאין אדם יכול להזיק לרבים ולעמוד במעבר המשמש לרשותם (וע"ע בקובץ מנורה ח"י). ואחד הדברים שהאדם נמדד הוא בהתחשבותו עם הזולת. ולכן וודאי דהמתפללים צריך לחשוב באיזו מיקום התפילה לא תפריע לשאר השכנים.

וביאר בעל שו"ת דברי בניהו (במכתבו אלי) דהוי כבור ברשות הרבים, שמותר לעבור מלפניו, כמו שהתירו לכהן כשרוצה לברך ברכת כהנים ויש אנשים שמתפללים שמותר לו לעבור (וע"ע בספר תורת חיים סופר קב אות י. בשו"ת מנחת-יצחק ח, י. בספר תפילה כהלכתה יד, לו. בשו"ת דברי בניהו ו, י).

אגב, עיין בשו"ת בצל החכמה (ו, ל) דחילק בין אם מתפלל במעבר לרבים "חוץ לביהכ"נ" במקום שרבים עוברים שם, דאז מותר לעבור לפניו כיון שדרך זה עומד למעבר רבים לצרכם ולא להתפלל שם. אך אם מתפלל "בביהכ"נ" אף שעומד במעבר לרבים אסור לעבור לפניו, מפני שכאשר נבנה הביהכ"נ נבנה על דעת המתפללים וזה עיקרו של ביהכ"נ, עיי"ש. ויל"ע טובא בדבריו. אך וודאי שאצלנו מיירי במקום מעבר רבים שלא על דעת נעשה, אין לאסור לעבור לפני המתפלל.[1]

ונראה כי אם הגיע רכב לחנות (או רוצה לצאת מהחניה) והמתפלל נמצא כעת בתפילת שמונה עשרה, דשרי למתפלל לזוז מעט, דהרי כתב המגן אברהם (צו, סק"ג) בשם ספר חסידים: "נפל ספר לפניו על הארץ ואינו יכול לכוין מפני זה מותר להגביהו כשיסיים הברכה" וכן פסקו המשנה ברורה (צו, ז), שולחן ערוך הרב (צו, ג), חיי אדם (כלל כב, ז) והקיצור שולחן ערוך (יח, ט). וכתב בשלחן הטהור דבדבר המבטל כוונתו יכול לילך. וכן, מצינו (חיי-אדם כה, ט. משנה-ברורה קד, סק"ב) שהתירו לאדם לילך באמצע תפילת שמונה עשרה כשמסופק בדין התפילה (בשביל לעיין בספר) או בשביל להביא סידור (כגון שנזכר שלא יודע על הניסים. עיין שו"ת באר משה ג, יג), היינו בכדי שיוכל להמשיך את תפילתו. וכן מצינו לגבי ילד קטן שמפריע למתפללים באמצע התפילה, שקיימת חובה על אביו לעשות הכל בכדי למנוע מבנו להפריע לריכוז המתפללים (עיין בשערי תשובה קד, סק"ד). וכ"פ הבן איש חי (פרשת משפטים אות ז) דה"ה בכל דבר המפריע לו בתפילה, יזוז. ועיין עוד בשו"ת שלמת חיים (קיז) שהתיר לעבור מקום באמצע התפילה כשיש אנשים המפריעים לו להתפלל. וע"ע בשו"ת שפתי נבונים (א, ע).

וכתב לי בזה בעל שו"ת דברות אליהו, בהאי לישנא:

> איתא בגמרא ברכות (לא, ב) אני האשה הנצבת עמך בזה. מכאן שאסור לישב בתוך ארבע אמות של המתפלל. ופרש"י שם הנצבת עמך משמע שאף הוא היה בעמידה. ונפסק בשו"ע (או"ח קב): אסור לישב בתוך ארבע אמות של מתפלל בין מלפניו בין מן הצדדין צריך להרחיק ארבע אמות וכו' ויש מי שאומר דהנ"מ מן הצד אבל כנגדו אפילו כמלא עיניו אסור אפילו עוסק בק"ש. ובסעיף ג' כתב, אם היושב ישב כבר ועמד זה בצדו אינו צריך לקום שהרי זה בא בגבולו, ע"כ. וכתב הבאר היטב (סק"ה) דדקא בבית, אבל בבית כנסת צריך לקום דהוא מקום מיוחד לבני אדם. ולפיכך גם עלי אעפ"י שכבר ישב תחלה כיון שהמקום קבוע להתפלל היה צריך עלי לקום. ובסעיף ד: אסור לעבור כנגד המתפללים בתוך ארבע אמות. ודוקא לפניהם אבל בצדיהם מותר לעבור ולעמוד. ועיין עוד בבן איש חי (ש"א פרשת יתרו ו-ח). הרי מבואר בשו"ע שאם היושב ישב כבר ועמד זה בצדו, היושב אינו צריך לקום. וא"כ המתפלל בא בגבולו ולכן יוכל לעבור לפניו. המורם מהאמור: המתפללים בחניה מקום שאינו מיוחד לתפילה, רשאי הנהג לעבור עם רכבו לפני המתפללים שהם באו לגבולו.

העולה לדינא: במקומות בהם מתפללים בשטח פתוח ע"פ הוראות משרד הבריאות, אין להתפלל במקום שרכבים נכנסים ויוצאים. ואם אדם נעמד והתפלל שם, מותר לבעל הרכב להיכנס ולצאת עם מכוניתו מהחניה. לכן על המתפללים לתכנן היטב מהו המיקום הטוב ביותר לכלל שלא יופרעו בתפילה. והטוב ביותר להגיע בזה לעצה אחת עם כל השכנים. עכ"ל.

1 - בעניין שאלתנו, כתב לי הרה"ג אליהו שלזינגר: "גם אצלנו זה קורה בעיקר עם אנשים ונשים שאינם דתיים שגרים בסביבה, ועוברים בין המתפללים ואין פוצה פה ומצפצף, ואנו אפילו מודים להם על כך שמאפשרים לנו להתפלל במקומות אלו.ולעיתים הם גם מצטרפים לתפילות מבתיהם ויש בזה קידוש ה'. ובכן, יהודי יר"ש שיודע את ההלכה יזהר בזה גם במקומות אלה שלא לעבור בד' אמותיו של המתפלל שמו"ע. אך מי שאינו יודע את ההלכה אין למחות בידו. ואדרבה, כאן צריך ליזהר יותר, כיון שלרוב אין שום מחיצה לפני המתפלל, מה שיש בביהכ"נ שולחן או סטנדר, ויש מקום להקל. הגרי"ש אלישיב זצ"ל ביקש לסגור את החלק התחתון בסטנדר, כדי שייחשב למחיצה ויוכלו לעבור בד' אמותיו כשהוא מתפלל שמו"ע".

סיפור לשבת

מענה רך משיב דתל"ש

מאז היווסדה הייתה שכונת שערי-חסד בירושלים שכונה של תורה ויראת-שמים. בתי-הכנסת שבה היו ועודם ספוגים תורה ותפילה, שוקקי חיים של קדושה בכל שעות היממה. רבה של השכונה, לפני כשישים שנה, היה הגאון הרב יעקב-משה חרל"פ. בימים ההם עבר היישוב הקטן בארץ-ישראל טלטלות רבות. המצב העולמי הכללי, השלטון הבריטי וגזרותיו, השפל הכלכלי, ועוד – כל אלה ערערו את הקרקע מתחת רגליהם של בני ירושלים. במיוחד גדול היה החשש לבני הדור הצעיר, לבל יושפעו מן הרוח הזרה שנשבה מבחוץ.

אולם הרוח הייתה עזה, והיא סחפה צעירים רבים אל מחוץ לעולמה של תורה. רוח זו לא פסחה גם על שכונת שערי-חסד. בנו של אחד התושבים, יהודי ירא-שמים ובן-תורה, השליך את לבושו המסורתי וגזז את פאותיו. לב ההורים נשבר, אך לא היה לאל-ידם לעשות דבר.

היו מהשכנים שדרשו מההורים להרחיק את הבן הסורר מהבית ומהשכונה. אך אלה, בעצה אחת עם הרב חרל"פ, החליטו להוסיף לקיים את הקשר עם בנם ולנסות להשפיע עליו בדרכי נועם.

הבן הוסיף אפוא לחיות בשכונה, בהשילו מעליו את שאריות הסממנים שקשרו אותו למסורת ישראל. לאחר זמן התנדב ל'הגנה' ובמרוצת הזמן נעשה מפקד בכיר בארגון.

שבת אחת נזדעזעה השכונה כולה: הצעיר נראה נוסע להנאתו, במכונית, ברחובות השכונה. מעולם לא העז איש לחלל כך שבת בפרהסיה ברחובות השכונה. זה היה בבחינת פריצת קו אדום.

רוב התושבים התייחסו למקרה בצער כבוש, אך היו בשכונה גם קנאים, שהעניין העלה את חמתם. אלה הטיחו חרפות וגידופים על ראש הצעיר שחילל וביזה את כבוד השבת.

הצעיר לא התרשם מן החרפות וגם לא מאיומים מפורשים יותר שהופנו לעברו. להפך, נראה היה כי כל אלה רק הגבירו את רצונו להתגרות בתושבים ולהפגין את הבוז שהוא רוחש להם. קנאי השכונה כבר הודיעו כי בשבת הבאה לא יעבור המעשה בשתיקה.

עם התקרב השבת נעשתה האווירה בשכונה טעונה. הרי ברור לכול כי השבת הקרובה עומדת להיות שבת של פורענות. לא הועילו כל תחנוני ההורים על אוזני בנם. הוא היה נחוש בכוונתו לנסוע ברחובות השכונה גם בשבת הקרובה.

בצר לו פנה האב שוב אל רב השכונה, לבקש עצה. הרב חרל"פ הקשיב בתשומת-לב לדברי האב, והתעניין בעיסוקיו של הצעיר. "אמור לבנך כי אני מבקש לראותו ולשוחח עמו בעניין חשוב", אמר לבסוף לאב.

בהגיע האב לביתו סיפר לבנו על הזמנת הרב. הבן סירב ללכת אל הרב. "יודע אני מראש את שברצונו לומר לי. גם שמעתי היטב את איומי הקנאים. אין לי עניין בהטפות מוסר, כשם שאיני מתרגש מאיומיהם של חשוכים".

ביומיים הבאים הוסיף האב להתחנן לפני בנו, ללכת אל הרב – אך ללא הועיל.

השבת התקרבה, והבן עודו עומד בסירובו. נותרו עוד כמה שעות עד השבת, והמתח באוויר גואה. כשדמעות בעיניו ניסה האב ניסיון אחרון לדבר על לב בנו: "אף אם לא תקבל את דברי הרב, עשה-נא לי טובה ולך אליו. איך אראה את פניו בעוד כמה שעות בבית-הכנסת כאשר אפילו לשוחח עמו לא הסכמת?". כמי שכפאו שד הסכים הבן לתחינת אביו. "אל תטפח ציפיות", הדגיש קודם לכתו, "אינני מתרגש מהרב ואיני מפחד מהאיומים!".

כשהגיע הצעיר לבית הרב זה היה שעה קלה לפני שבת. הרב עדיין לא שב מהטבילה במקווה. להפתעתו הרבה קידמה אותו הרבנית במאור-פנים ובחיוך. היא ביקשה ממנו להמתין לרב, ובינתיים פרסה לו מעוגת השבת הטרייה.

לאחר כמה דקות הופיע הרב. על פניו נסוכה הארת השבת הממשמשת, וכולו אחוז הרהורי דבקות. בהבחינו בצעיר רץ אליו מיד ולחץ את ידו בחמימות. "אני מתנצל על שהטרחתי אותך אליי בשעה דחוקה זו", התנצל, "סלח לי".

לאחר הפתיחה הלבבית, אמר לו הרב: "שמעתי עליך דברים גדולים. נודע לי כי אתה מפקד חשוב ב'הגנה' ועוסק בהצלת חיי יהודים. יהיה חלקי עם מי שזכו להגן בגופם על עם ישראל. אין לשער את גודל המצווה שבידך. "אולם אני מבקש לספר לך, כי יש כמה אנשים בשכונתנו שאינם מודעים למעשיך החשובים. הם אינם יודעים כי אתה עוסק במצווה כה חשובה, הדוחה גם את השבת. בשבת שעברה, סיפרו לי, נסעת במכוניתך בחוצות השכונה. ומן-הסתם, כשיהודי נוסע בשבת, הרי זה משום פיקוח-נפש. אם כך הדבר, הנסיעה מותרת ואף מצווה. אולם מי שאינם יודעים זאת, זוממים לפגוע בך, ואגב כך להפריע למלאכת-הקודש שאתה עוסק בה. "בקשתי אפוא ממך כי מחר, אם תצטרך שוב לנסוע בדחיפות כדי להגן על חיי יהודים, אנא הקש על דלתי והודע לי. אני אכנס עמך למכונית, ואסע עמך ברחובות השכונה. כך ידעו כולם שנסיעתך מותרת בשבת, ולא יפגעו בך ובעבודתך".

נכנסו הדברים הרכים לליבו של הצעיר, ומאותו יום לא נסע עוד בשבת ברחובות שערי-חסד, והשקט והשלווה חזרו לשרות בשכונה. [סיפור יפה שווה קריאה פעם שנייה] ■

שביבים / שאול שיף

הצדקה מגינה ומצילה

מסופר על הגה"צ רבי נחום מהורודנה זיע"א, (רבו המובהק של ה"חפץ חיים" זיע"א) שהיה הולך בדרך ואוסף כדרכו כסף לצרכי צדקה. והנה פגש בדרכו עשיר גדול בעל נכסים ואדמות, אשר הלך לבטח את רכושו הרב בחברת ביטוח, והנה כשראה העשיר את רבי נחום, צץ רעיון במוחו. הוא ניגש אל רבי נחום ואמר: רבי,עכשיו אני עושה את דרכי אל חברת הביטוח על מנת לבטח את רכושי מפני פגיעות כפגיעתה של אש, אך אם יבטיח לי כבוד הרב שהאש לא תשלוט ברכושי, מסכים אני לתת לו לצרכי צדקה את סכום דמי הביטוח, במקום לשלמו לחברת הביטוח, וכך אעשה מידי שנה בשנה. השיב לו רבי נחום, בטוח אני כי זכות הצדקה תגן על נכסיך מפני שריפה, מיד נתן העשיר את סכום הכסף לרבי נחום, והצדיק חלקו לעניים. וכך היה מידי שנה בשנה, במקום לבטח את רכושו בחברת ביטוח, היה האיש נותן לרבי נחום את דמי הביטוח. באותם שנים פרצו שריפות רבות בבתי הכפר ובשדות, אך אל רכושו של העשיר מעולם לא הגיעה האש.

לדעת החוקים

מסופר על הרה"ק רבי חיים בעל ה"דברי חיים" מצאנז זיע"א, שבהיותו בן ארבע שנים בלבד ידע כבר בעל פה את כל התרי"ג מצוות, כפי שסידרן הרמב"ם זיע"א. שאלו את חיים הפעוט מה ראית ללמוד בעל פה את כל תרי"ג המצוות? והוא השיב: נוכחתי כי חיילים חייבים לדעת בעל פה את כל הפקודות היוצאות מפי המפקד. אנחנו היהודים, חיילים אנו בצבאו של ה', ועל כן עלינו לדעת בעל פה את כל פקודותיו וחוקיו, היות ואני רוצה להיות חייל טוב בצבא ה', לכן למדתי בעל פה את החוקים.

בזבוז יותר מחומש במקום פיקוח נפש

רבי אברהם אבוש רבה של פראנקפורט דמיין, היה פזרן גדול לצדקה. מעולם לא לן כסף בביתו. לימים שאלוהו תלמידיו, הרי גמרא מפורשת היא במסכת כתובות (נ, ב) אמר רב אילעא באושא התקינו, המבזבז אל יבזבז יותר מחומש.

ענה להם, אין הלכה זו אמורה כשבאה לידך מצוה שיש בה שמץ של פיקוח נפש, שהרי אפילו שבת החמורה, נדחית מפני פיקוח נפש, והאיסור הזה של בזבוז יותר מחומש, נדחה בשעה שאנו רואים שלפלוני אין לחם לאכול ואין צורך דחוף יותר מזה.

ויש לזה הוכחה ממסכת קידושין (דף ח, א) האומר לאשה התקדשי לי בכיכר זה והיא אומרת תנהו לעני, אינה מקודשת, מאי טעמא, יכולה לומר לו: כמו שאני חייבת בנתינה צדקה לעני כן מחויב גם אתה. ותמוה הדבר, איך קבעו חז"ל שהיא יכולה לומר כך, אולי כבר בזבז הלה חומש מנכסיו, וכבר יצא ידי חובת הנתינה בהידור ואינו חייב יותר בחובת צדקה. מוכח מזה, שלתת לעני לאכול, גם אחרי שבזבזנו יותר מחומש לצדקה, עדיין לא יצאנו ידי חובת צדקה זו.

ומובא רמז שכתב המהר"ל מפראג, שיש באותיות "צדקה" הנחייה לגודל הנתינה הראויה לעניים, א) כשיש לך ק' מאה זוז תעשה מהן צ' תשעים זוז, רמז להפרשת מעשר לצדקה. ב) אם אתה מבקש להרבות בצדקה תעשה ד' מכל ה', רמז למתן חמישית לצדקה, כדברי חז"ל במסכת כתובות (מז, ב) המבזבז בכספו לצדקה, אל יבזבז יותר מחומש. ג) תיבת "צדקה" כולה בגימטרייא מאה תשעים ותשע בכך יש רמז, שרק מי שממונו הוא כמניין אותיות אלו, או פחות מזה רשאי ליטול צדקה, אולם אם יש לו מאתיים זוז לא יטול.

"באותו אופן"

רבי חיים מצאנז היה תלמידו של רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע . לאחר מותו של רבי נפתלי נשא בנו של ר' חיים מצאנז את נכדתו של ר' נפתלי, בת בנו, רבי מאיר מִדְז'יקוֹב.

פעם אחת, ביום השני של חג השבועות, בשנים שלאחר פטירתו של ר' נפתלי מרופשיץ, אמר ר' חיים "הרבי שלי, ר' נפתלי מרופשיץ - הוא כאן כעת, ליד שולחני."

לאחר זמן, בא בנו של ר' חיים מצאנז אל חותנו, ר' מאיר - בנו של ר' נפתלי - וסיפר לו את הדברים שאמר אביו בחג השבועות. מיד ציווה ר' מאיר לרשום את הדברים בפנקסו.

בכל שנה נהגו שני המחותנים, ר' מאיר ור' חיים להיפגש בדְז'יקוב או בצַאנז. המתין ר' מאיר עד שבא אליו ר' חיים, ואז שאל: "האם אכן אמרת כי אבי נכח על יד שולחנך? כיצד ייתכן הדבר שאבי יצא מעפר קברו שברופשיץ ובא אל צאנז?"

- "לא התכוונתי שאביך עצמו יצא מקברו," ענה ר' חיים, "אלא התכוונתי לרוחו הגדולה של אביך."

- "ובכל זאת," המשיך והקשה ר' מאיר, "מנסה אני להבין את העניין. כיצד אמרת שאבי הגיע אל שולחנך?"

"כוונתי הייתה," הסביר ר' חיים, "כי ערכתי את הסעודה באותו אופן שבו נהג אביך לערוך את סעודתו."

"אשרי" שאינו פחות חשוב

רבי יהודה אריה לייב אלתר מגור היה האדמו"ר השלישי של גור והוא מכונה על שם ספרו "שפת אמת".

במוצאי שבת אחד ישב השפת אמת עם חברו וכמה מחסידיו ואכלו סעודת "מלווה מלכה" שבה מוציאים את השבת ומלווים אותה בפיוטים. כששרו את השיר "אליהו הנביא" והגיעו לשורה "אַשְׁרֵי מִי שֶׁרָאָה פָּנָיו בַּחֲלוֹם", שאל אחד החסידים את השפת אמת אם פעם התגלה אליו אליהו בחלום.

ענה לו השפת אמת: "למה אתה שואל דווקא על "אַשְׁרֵי" הזה? היית יכול לשאול אותי גם על אשרי שפותח את ספר תהלים: "אַשְׁרֵי הָאִישׁ

אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ בַּעֲצַת רְשָׁעִים, וּבְדֶרֶךְ חַטָּאִים לֹא עָמָד, וּבְמוֹשַׁב לֵצִים לֹא יָשָׁב, כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' חֶפְצוֹ, וּבְתוֹרָתוֹ יֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה" (תהלים א, א-ב).

מצוה גוררת מצוה

כתב הגה"צ אברהם גניחובסקי זצ"ל ("ויאמר הנני" עמ' 804): סיפר נהג מונית על מרן בעל ה"חזון איש": תייר מחו"ל לקח אותי מת"א לב"ב, כאשר הגענו אמר לי - בא ותראה פני צדיק. עמדתי בצידי החדר, והתייר ביקש ברכתו ועצתו. אח"כ הציע לו התייר כסף רב, אמר לו החזון איש: אינני לוקח כסף. הנהג עמד בצד והביט, ואמר לעצמו: מהיום איני נוסע בשבת...

נזכרתי במה שמסופר על ר' ישעי'לה מקרעסטיר זצ"ל, כמובא בספר 'בתי אבות' (עמ' קפט): נכנס לרבינו חסיד א', ועמד אז לידו איש אחד שאינו שומר מצוות , שגם הוא רצה להיכנס לרבנו. תוך כדי עמידתם שאל אותו החופשי: איך הסדר בפנים אצל הרבי? הוא ענה לו שתיכף ייכנסו יחד כמה אנשים והוא ייכנס יחד עמם, ויראה איך נוהגים הם ויעשה גם הוא כמותם.

כאשר נכנסו לחדרו של רבנו, השתומם הלה מאוד בראותו את המראה הנשגב הזה, שרבנו מאזין ושומע ושואל בפרטי פרטות על הכול, ושהחסידים משאירים כסף על השולחן ואילו רבנו לא נוגע בכסף והוא נשאר על השולחן כהפקר. בין האנשים האלו שהיו אז בחדר רבנו, ניגש אחד לרבנו עם פתקא בידו, והנה רואה הלא דתי שרבנו לוקח את כל הכסף שמונח על השולחן ומוסרו לאיש שהגיש לו את הפתקא. ועכשיו גדלה השתוממותו שבעתיים והתפלא מאוד על זה, ושאל את החסיד למה נתן רבנו לאיש הזה את כל הכסף? והוא השיב לו, שהאיש הזה הוא עני ואביון ורבנו נותן לו את הכסף כצדקה. "מה אתה מספר?" אמר הלה, "מעודי עוד לא ראיתי שאדם יתן כסף כה רב לצדקה לאדם אחד! שמע מה שאומר לך. פה יש לי עמי רק סכום קטן שהבאתי עבור רבנו, אבל יש לי עמי סכום גדול אשר הכנתי לקנות בו מספוא לצורך בעלי החיים אשר באחוזה שלי, ואני אמסור גם את הסכום הזה לרבנו כדי שיחלק את זה לצדקה למי שירצה, והשם יעזור לי שיהיה לי כסף אחר לצורך קניית מספוא". ואמנם כך עשה, ומסר את כל כספו לרבנו שיחלק אותו לצדקה.

בשבוע האחרון באייר תש"פ התפרסם ב'המודיע' ע"י הר"ר יעקב רייניץ הי"ו על אחד שיש לו חנות של פיצה, ותרם לכבוד ההילולא של הצדיק ר' ישעיל'ה קרעסטירער כמה וכמה מגשים ושלח למשפחות של אלמנות ויתומים, ועל ידו תרמו עוד ועוד לזה. הדבר נודע לאחד חילוני מת"א, והתקשר לתרום 150 מגשי פיצה לחלוקה... רואים עד כמה פעולה טובה של יהודי שומר תורה ומצוות מעוררת יהודים רחוקים לעשיית מצוות ומעשים טובים.

(ביטאון 'אספקלריא', בתוך מאמר מאת הרב אברהם מרדכי יוסף מרקסון)

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net